

Modern History Archives
Archiv Národního muzea
Poznaň 11. srpna 1990
H. J. J.

Наваградскі КУР'ЭР

№ 1, 1990 г.

Мова «Замячаццельна, ін- цярэсна, увляка- ццельна...»	2
М. Бераст.	
Спадчына Наваградск у ста- рых паштоўках	3-4
Бывай, зброя	
«Не хачу служыць у такой арміі...» Сяржук Ярошыч.	5
Баляслаў Абрыцкі. Радня. Навэла.	6
Мяжа. На ігольцы. (Распо- вяд наваградскай наркаманкі)	7
Юрась Гацкі.	
Мы і свет. «Беларусы ў Літ- ве розныя».	8-9
Алег Аблажэй.	
Айчыннымя сімвалы «Наш штандар бел- чырвона-белы»...	10
Сяржук Сянкевіч	
Эсэ. «Мой зямляк Жор- жык».	11
Міхась Талочка.	
Беларускі гіста- рычны календар	12-13
Факты. Падзеі. Ка- ментарыі.	13
«Гудзевіцкая на- родная медыцына»	14-15
Паэтычная гасцёўня	15
Палітычныя паказкі	16

«ЗАМЯЧАЦЦЕЛЬНА, ІНЦЯРЭСНА, УВЛЯКАЦЦЕЛЬНА...»

«Мы гаворым ні па-руску, ні па-беларуску, па-свойму», — кажуць наваградцы. І гэта падаецца неяк зухавата, нібыта нармалёвая з'ява.

І на вас будучы глядзець са смяшком, калі пачуюць чысцючую беларускую мову. Руская — прызвычайна, у Наваградку можна і пачуць яе без акцэнта, бо ёсць расейцы, а моладзь выходзіла ў рускамоўным напрамку, без «дзяравеншчышы».

«У мяня, кстатн, прозношение русское. И русские не могут отличить», — хваліцца знаёмец. І то было б файна: той, хто гутарыць на чужой, як на сваёй.

Як жа быць, калі на сваёй ты не можаш так, як на чужой? Гэта дзікуства магчыма толькі ў нас. Сама пастаноўка пытаньня абсурдная. Ды дзе дзенешся, калі само жыццё — абсурд.

Чалавек, які не ўмее правільна гаварыць, — не ўмее правільна, незалежна думаць. Чалавек, што не ведае свае мовы, не зможа быць вольным ад чужынскіх догмаў. Таму пацверджанне і сьніжэнне. Наша «інцярэсна» рэчаіснасць была б немагчыма без «інцярэснай» гутаркі. Раб любіць адчуваць сябе нараўне з панам. А савецкі пан гаворыць па-руску. Вы шмат чулі старшын калгасаў, старшын райвыканкомаў, якія б маглі больш-менш прыстойна вольна гаварыць на мове свайго народа? Бо і ў іх ёсць пан — у Менску, у Маскве.

Кажуць, не было русіфікацыі. Маўляў, на-

род сам выракся мовы. Якая лухта. Не згадваючы нават загадаў царскіх аб забароне самога слова «Беларусь», можна прыпомніць, як па вайне да нас ехалі «памагачы» з братніх рэспублік. Найперш, з Расіі. Колькі іх у гарадах! І займалі яны немалыя пасады. У гарады накіроўваліся і вяскоўцы, у якіх адабралі зямлю, са сваёй пакуль-што беларускаю мовай. І бачылі, што гарадская мова, мова грамаднейшых, мова начальніка — руская. І пачыналі «замяцаццельна разгаварываць».

А першы перабудоўшчык Мікіта? Гэта ж ён у Менску казаў, што калі ўсе будзем гаварыць па-расейску, тады і камунізм хутчэй пабудуем. А што выйшла?

«Уздымаючы пытанні беларускай мовы, хочуць прыхаваць развал у эканоміцы», — кажуць многія. Якое прыхоўванне? Усё ж відаць і так. А тое, што душа раскладаецца на дробнае, нічэмнае, мёртвае — не відаць.

Функцыянеры розных рангаў загаварылі па-беларуску. Дзякуй богу. Толькі гэта ж тмя людзі, што ўсёра ганьбавалі мову. Ці паверыць народ іх словам? Народ можа не прыняць і іхнюю мову.

Яшчэ зусім нядаўна, пачуўшы беларускую мову, казалі, — нацыяналіст. Па-беларуску забаранялі нават адказваць прадметы ва ўніверсітэце.

Гэта выклікала пратэст. І калі чуў беларускае слова, ведаў,

што гэта чалавек, які падзяляе дэмакратычныя думкі, незалежніцкія. Смешна, што нават у Менску амаль усе, хто паўсюдна гаварыў па-беларуску, былі знаёмыя. Цяпер такіх людзей больш, часцей гучыць і роднае слова.

У Наваградку па-беларуску размаўляюць адзінкі. Цікава, што большасць з тых, хто вучыўся колісь пры Польшчы ў беларускай гімназіі. Яны выходзілі ў духу патрыятызма... Дык ці трэба ровар прыдумаць? Стварэнне культурных, вучнёўскіх, нацыянальных асяродкаў — найперш гарант пашырэння ўжытку мовы. І ці не час у колішняй беларускай гімназіі, дзе цяпер месціцца СШ № 1, адчыніць новую гімназію ці ліцэй? Вядома, з выкладаннем на роднай мове. Вось і прэстыж з'явіцца. Хаця зноў жа — калектыў педагогаў належны патрэбен...

Дык як будзем гаварыць? Па-свойму? «Інцярэсна, увлякаццельна, замяцаццельна?» Ці па-свойму гэта, калі гаворыш па-беларуску? Зямля ж беларуская. Да канца не русіфікавалі, то зараз апалачваць пачнуць. Гэта да вас, беларусы каталіцкага веравызнання.

«Не пакідайце мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі», больш ста год назад казаў Францішак Багушэвіч. Ці не час прамовіць: «Уваскрашайце мову нашу беларускую, каб уваскрэснуць».

М. БЕРАСТ.

УСТУП

Перад табой, чытач, першы нумар «Наваградскага кур'ера». І рэдакцыі хацелася б, каб гэта выданне далей ты чакаў з цікавасцю. Цяжка сёння жыць. Кожны дзень палюхае сваёй непрадказальнасцю. Нічога няма ў крамах, наўратці ў бліжэйшы час будзе паліпшэнне. Ужо пяты год заканчваецца, калі пачаліся ў краіне доўгачаканыя змены. І прыгадайце, як мы радаваліся той свабодзе, што прынесла з'ява, якая называецца такім устыжным цяпер словам — «перабудова». Урэшце рэшт тое, што мы не баімся вайны, што свет глядзіць на нас без страху — заслуга апошніх пераўтварэнняў.

Але эканамічна жыць стала горш. І застоі у гэтым сэнсе ўспрымаецца, як шчасце. Чаму так здарылася? Нагод, відаць, зашмат. І наша выданне настаяецца шукаць адказ разам з вамі. Мы плануем даваць матэрыялы пра лёс беларускай мовы, бо тое, што нацыя апынулася ў трагічным становішчы, ці не вынік таго нігілізму, які гадамі прывіваўся да бацькоўскай мовы. Грамадскае жыццё, палітычнае, старонкі гісторыі, навіны штодзённасці — усе гэта мы будзем старацца адлюстравать.

І так, з першым нумарам, да новай сустрэчы!

Цяпер тут вуліца
У. І. Леніна. За
першымі германца-

мі — Валеўская,
пры Польшчы —
імя Пілсудскага.

НАВАГРАДАК У СТАРЫХ ПАШТОЎКАХ

Цяпершняя вуліца
Савецкая. А колісь
яна насіла на-

зву — гэбрэйская
(яўрэйская).

У будынку, дзе цяпер знаходзіцца райвыканком, заўсёды размяшчаліся кіруючыя работнікі. Так было пры ўсіх уладах. Пры пілсудчыках — ваяводства, пры гітлераўцах — акруговы камісарыят.

Вакол пляцу былі дамы братаў Ізраілітаў. На першым паверсе, як правіла, — крамы, на другім — жытло, рэстараны, кіно.

Гэта таксама абразок галоўнага пляцу. У будынку РДК пры немцах (1916—1918 г.г.) знаходзілася казарма. Наверсе — казіно.

(З архіва
Рамана Лецкі)

„АДМАЎЛЯЮСЯ СЛУЖЫЦЬ У ТАКОЙ АРМІІ“

У ЯВІЦЕ сабе, што вы патрапілі 27 ліпеня 1991 года ў Менск. У сталіцы свята. Дзень Незалежнасці. Парад войскаў. На пляцы Леніна (а мо Незалежнасці?) іграе духавы аркестр. Музыка кананічная, але і нашая, блізкая вуху беларуса. І тут вы звяртаеце ўвагу на вопратку салдатаў: бялёсая, парадная, на рукавах—чырвоныя нашыўкі з «Пагоняй», на голавах чатырохкутныя канфедэраткі з бліскучымі і пышнымі султанамі. Ды і самі хлопцы быццам знаёмыя: светлавокія, русавалосыя. Гэта канфедэраты. Беларуская нацыянальная гвардыя.

А ЦЯПЕР звернемся да сучаснай рэчаіснасці. Безумоўна, нацыянальныя вайсковыя фарміраванні—гэта непазбежнасць. Успомніце, якой крэмляй была гаворка пра дзяржаўнасць мовы і суверэнітэт. А цяпер, як грыбы пасля дажджу, пачалі ўзнікаць «суверэнныя рэспублікі» у «рамках Саюза».

Звернемся ў гісторыю. Беларусы заўсёды ўмелі добра ваяваць. Нездарма наша краіна не была ніколі захопленая аж да канца XVIII стагоддзя. Ды і тады не мірылася з акупацыяй. Гэта і беларускія жаўнеры 1794 года, якія мужна змагаліся з войскамі Аляксандра Суворова, і паўстанцы Тадэвуша Касцюшкі, і касінеры Кастуся Каліноўскага. Трэба адзначыць, што беларусы былі добрымі артылерыстамі, бо ў свой час Вялікалітва мела лепшую артылерыю ў Еўропе. У тым ліку прыватная артылерыя князёў Радзівілаў была ў асноўным касцюком артылерыі дзяржавы.

Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі, асабліва ў 20-я гады, пачалі зноў фарміравацца нацыянальныя беларускія адзінкі. Ужо ў 1918 годзе ўзніклі беларускія фарміраванні на Балтыйскім флоце і Румынскім фронце, створаныя сацыялістамі-рэвалюцыянерамі. Урад абвешчанае БНР спрабаваў вярнуць іх у Беларусь для абароны сваіх межаў. Аднак румынскія войскі абязброілі ўсе фарміраванні, у выніку чаго БНР аказалася без арміі.

У БССР таксама былі беларускія часткі Чырвонай Арміі. Выдавалася літаратура, дапаможнікі на нашай мове. Многія вайсковыя камандзіры з цэнтру былі вымушаныя вывучаць беларускую мову (сярод іх Тухачэўскі, Жукаў). Пазней, у час вайны, зноў праводзілася палітыка, каб землякі, родзічы служылі разам.

ПАРАЗВАЖАЦЬ над тэмай беларускага войска мяне прымусілі падзеі, якія суправаджалі Пастанову Саўміна СССР ад 25 верасня аб звальненні і прызыве на службу. У многіх рэспубліках, асабліва Прыбалтыкі і Закаўказзя, веснавы прызыў быў выкананы толькі на 40—50%. У нас усё было стабільна, і вось пачаліся адмовы ад службы. Гэта заканамерна, бо, калі можна чалавечы жыццё вымераць у працэнтах, то сярод загінуўшых у Афганістане і Закаўказзі беларусаў самы высокі працэнт...

Адразу ж пасля 25-га ў Менску і іншых гарадах расклеівалі летакі (лістоўкі), збіралі подпісы, заклікалі дасылаць тэлеграмы ў адрас Вярхоўнага Савета рэспублікі, дэпутату Грыбанаву—«бунтар-

скаму маёру». Змест прыблізна гэтакі: «Я адмаўляюся служыць у акупацыйнай арміі. Патрабую пакінуць мяне ў Беларусі. Я згодзен быць у нацыянальных унутраных войсках, мліцыі, згодзен адрацаваць на будоўлях жылля для пацярпеўшых ад Чарнобыльскай катастрофы». 29 верасня адбыўся мітынг на плошчы Леніна. Сярод 3—4 тысяч маладых людзей, у асноўным прызыўнікоў, былі і іх бацькі, і народны, і маці загінуўшых салдат, прадстаўніцы Лігі жанчын Беларусі, 3 іх прамоў, з планатаў, што трымалі ў руках, гучала толькі адно: «Беларусы павінны застацца на Беларусі», «Не—забойству нашых сыноў у Арменіі».

Вайскоўцы хутка адрэагавалі на гэтыя падзеі. І па радыё, і па тэлебачанні загучалі супярэчлівыя выступленні прадстаўнікоў камандавання БВА. То гаварылі, што ўсіх пакінуць на Беларусі—няма месцаў, то няма патрэбнага класа спецыялістаў. Аднак гэта не перашкаджае мець на тэрыторыі рэспублікі 40% ядзерных базаў краіны. Ды я сумняваюся, што з Сярэдняй Азіі паступаюць больш класныя спецыялісты, чым беларусы. Гэта не перашкаджае размешчаць выведзеныя з Усходняй Еўропы вайсковыя часці—і месца знаходзіцца. Але ўзнікае праблема з жыллем. І тут патрабуюць ад рэспублікі! А гэта значыць, што многія з «зоны адчужэння» не пераедуць у гэтыя раёны.

БЫЛО б сваё войска—колькі пытанняў вырашылася б. Па-першае, яно было б меншае, бо, згодна Дэкларацыі, Беларусь імкнецца стаць нейтральнай дзяржавай. Па-другое, можна было б ствараць будаўнічыя атрады (не тыя страйбаты, дзе кіруюць зекі, а нармальныя брыгады, са здаровымі людзьмі). Па-трэцяе, зменшылася б дзедаўшчына, бо зямляк земляка не так прыцяняў бы. Па-чацвёртае, лепш вырашалася б жыллёвае пытанне. Калі афіцэр службы недалёка ад бацькоўскага дому, то сям'ю часова, накуль не атрымае свайго жылля, мог бы пакінуць у бацькоў, а кожныя выхадныя прыязджаць да яе. Так жа і салдаты, якія служыць у 20—30 кіламетрах ад дому, маглі б кожны вольны дзень туды наведвацца. У ва ўсіх арміях, дзе дэмакратыя стаіць вышэй за казарменшчыну, а дысцыпліна трымаецца на павазе законаў і начальства, так і робіцца.

Нацыянальныя арміі будуць абавязкова. Ужо ў Прыбалтыйскіх рэспубліках ствараецца свая паліцыя, потым унутраныя войскі... Армянская нацыянальная армія налічвае 160 тысяч чалавек. Мае свае казармы, штаб у Ерэване. Нічога ёй не змож рабіць загад Прэзідэнта СССР. Вярхоўны Савет Арменіі адмовіўся распускаць. Цяпер Прэзідэнт узняў на сябе паўнамоцтвы распускаць Вярхоўны Саветы рэспублік. Відаць, Армянскі будзе адным з першых. Але яго зможа абараніць армія.

Куды разумней было б не супраціўляцца стварэнню Беларускага войска, а накіраваць гэты працэс у правільнае рэчышча, каб выгадней было і прызыўнікам, і іх бацькам, і каб абароназдольнасць краіны не пацярпела.

Сяржук ЯРОШЫЧ.

Баляслаў АБРЫЦКІ

РАДНЯ

СМАЧНА пазях-нуўшы, Сяржук выйшаў з аўтобуса. Вось так заўжды: едзе ў аўтобусе — спіць. Здаецца, наадварот жа цікава паглядзець наўкола: і мясціны новыя, і пабудовы цікавыя, асабліва даўнейшыя. Ды не, сон забірае сваё. Пасля выйдзеш і шкадуеш страчанага часу.

Падняўшы лёгкую валізку, хлопец усмінуўся, што назад будзе ехаць з цяжкаю—маці накладзе ўсяго. Глянуў на памаладзелы вакзал і пакрочыў да хаты. Звычайны шлях: направа і па Міцкевіцкай уверх. Наваградак пасля Менску ўражваў цішынёю, спакоем. І людзі свае. Прыгадаўся дзед і стала сумна: пра што гаварыць з ім? Не вернецца ўжо ніколі радасць ад колішніх разоў. Бо знікла ранейшае пачуццё павягі і нават замілавання. Усё, няма. Ёсць новае — злосць.

...Старая, але пафарбаваная брамка расчынілася без скрыпу: дзед, як і раней, гаспадарыць. Ды й маці вунь колькі кветак насадзіла — даглядае агародчык.

—Ну што, гісторык, прыехаў? — падняўся з лаўкі чалавек немаладога веку, Сяргею дзед. — Абдымі хоць старога.

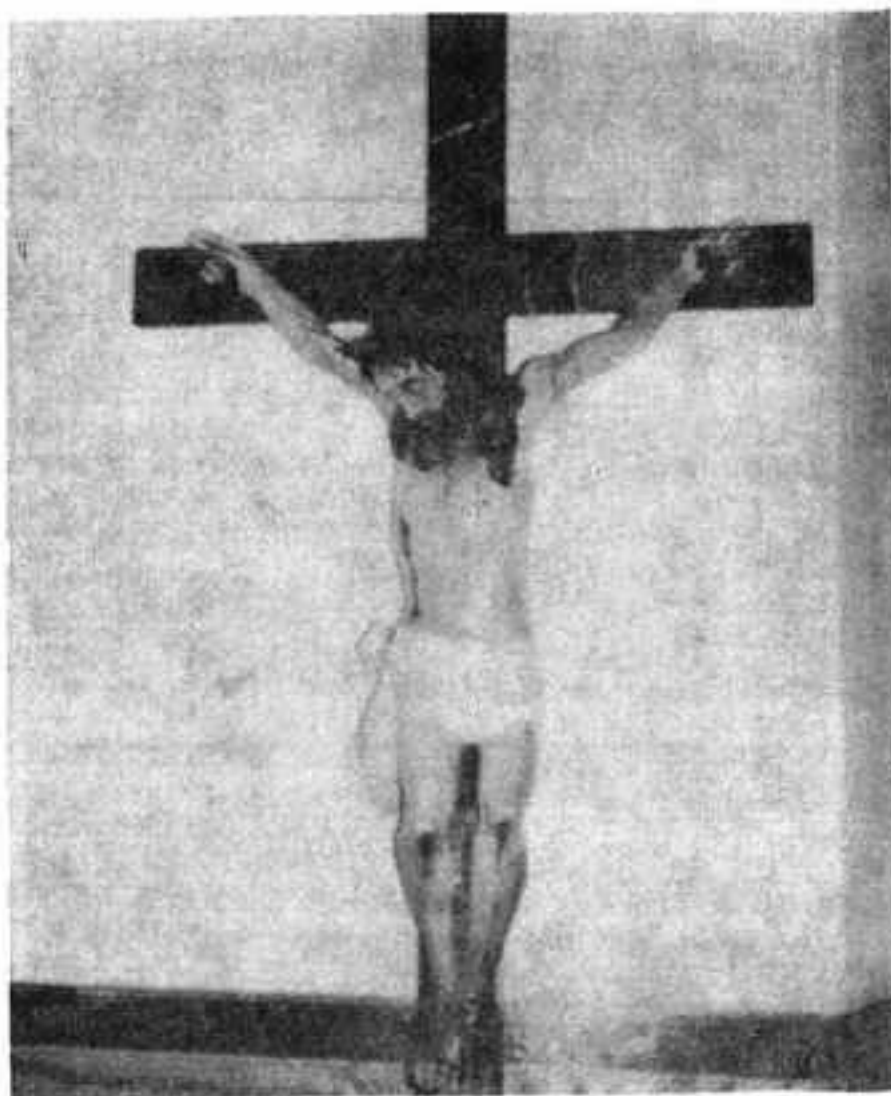
Хлопец неяк ткнуўся яму ў шчаку.

—Ну, распавядай, — адставіўшы ўбок кульбу, прысеў стары.

—Ды што казаць. Нічога новага.

—Як нічога? У Мінску не то, што здзесь. Там нават цікавейшая жыццёвая інтэреснее жыць. Асабена на сённяшні дзень, калі ў краіне столькі пераменаў. Нада ўлічваць, калі жывеш...

«Панесла, і гэты перабудаваўся», — стомлена падумаў Сяржук. І злавіў сябе на думцы, што дзедавы словы раздражняюць ужо не першы раз.

—Я пайду адначу з дарогі.

—Устал, — бачна пакрыўдзіўся стары. — Не знаеце вы настаячай усталості. Не знаеце.

«Навошта адказваць яму?», — падумаўшы, зайшоў у хату Сяржук. Тут быў цяжкі, пахла нечым напамінаючы бытым. На стале стаяў слоік з малаком. «Сваё», — падумаў хлопец, выпіўшы ледзь не палову слоіка. Валізку адсунуў пад лаву, а сам у гасцёўні зваліўся на канапу. Лёг на спіну і стаў углядацца ў бэльку.

Неяк мутарна на душы. Прыгадаў, як на першым курсе напіўшыся з хлопцамі, ледзьве дапоўз да пакоя. Назаўтра амаль нічога не помніў. Сябры смяяліся, успамінаючы, а яму было брыдка. Так і цяпер.

Ён павярнуўся набок. У куце блішчала нязбітае павуцінне. «А павука нешта не відаць», — павярнуўся зноў на спіну. Як было прыемна хадзіць з дзедам у садок, калі ўсе вельмі паважліва віталіся з ім. Пасля — у школу, дзе зналі: унук старшыні выканкома, самога Гаўрошкі. Дзядулю запрашалі выступаць перад школьнікамі. Той згаджаўся і прыходзіў у медалях, упэўнены і строі.

Ці не ў дзевятым класе Сярожка запытаў пра рэпрэсіі. Але дзед неяк раззлаваўся і адказаў:

—Мы былі першыя. Панімаеш — першыя! Былі ашыбкі, но вразі ў нас тожа былі. Сталін пастроіў сацыялізм, выйграл вайну...

Такія ж словы хло-

пец пачуў ужо праз некалькі гадоў на занятках на ўніверсітэце ад старога выкладчыка, які быў нават Героем Савецкага Саюза. Ды яго ўсё роўна абсмяялі студэнты. І Сяржук смяўся. Смахнібы токам стукнуў выкладчыка, ён уехаўся, хацеў нешта крыкнуць. А пасля неяк раптоўна збляжэў, сагнуўся, паціху сабраў са стала паперы і пасунуўся з аўдыторыі. «А калі б мой дзед?» — сярод смеху спыніўся Сяржук. Стала крыўдна. І смех наўкола стаў страшным.

«І што з ім гаварыць? Што даказваць? Усё роўна не перайначыш». Усё так, але злосць у Сяржука не праходзіла. Ён прыпомніў абрыўкі фраз з Салжаніцына, сірочкі з сябрамі.

«Не тое, усё не тое».

Ён устаў. Расчыніў акно, каля якога сядзеў на лаўцы дзядуля. Той нават не пачуў — дрэнны слых стаў. Сівых валасоў павольна, спіна згарбацілася. І шыя ўся ў маршчынах. Хлопцу захацелася неяк прытуліцца і паглядзець старога.

—Дзед!

—А-а, што? Гэта ты, внучак. Чэво тебе?

—Хадзем на горад сходзім.

—Ды не, цяжка.

—Ну хадзем. Я памагу.

Дзед прыемна ўсмінуўся:

—Ну што з табой здэлаеш. Выходзь.

Сяржук акна на зачыняў, толькі перабудуў пантофлі на красюўкі, каб лягчэй было. Памыў твар — асвятляўся. І стала неяк добра ад таго, што ён у сваёй хаце, у сваім горадзе.

«Ну й дурны я. Гэта мой родны дзядуля, мой любімы, хай і няшчасны дзядуля». Сяржук выйшаў з веранды і пабег. Шчаслівы ўнук да шчаслівага дзеда.

Яна прыгожая. Прапаноўваю піва, цыгарэты. Гаворыць амаль адна. Падтрымліваю размову і пішу. Трымаецца Света проста, як з даўнім сябрам.

СКАЖУ табе так. Спрабаваць першы раз трэба з вопытнымі людзьмі. Тут, як і ў любой справе, неабходна руку набыць, дазіроўку ведаць. А інакш можа добра «трахануць», больш не захочаш. Карацей, неабходна добра ведаць працэс. А калі раствор падрыхтаваны кенска — цела чэшацца. І ўвогуле,

ПАВОДЛЕ ЗВЕСТАК НАВАГРАДСКАГА ГРАУС. У горадзе і раёне афіцыйна зафіксавана: 9 чалавек, якія ужываюць наркатычныя «родкі і адзін «закончаны» наркаман. У іх ліку дзве жанчыны.

Пачынала я па ін'екцыі ў тыдзень. Жаночы арганізм вельмі хутка да ўсяго прывыкае. На «іголку села» лёгка, глеба ўжо была падрыхтавана. Дні два—тры запар паколешся і ўсё—сядзіш. Тады трэба мінімум два разы ў суткі калоцца. Трымаецца доза 5—6 гадзін. Адчуванне? Кайф. Але зусім не тое, што

Баяцца ёй няма чаго. У райаддзеле на кожнага з іхніх даўно «дасье» заведзена. Таму нічога новага не даведаюцца.

першая ін'екцыя ў мяне пакінула непрыемны ўспамін, нават агідна крыху, нейкі незразумелы прысмак у роце. Другі, трэці раз — добра. Яшчэ горш — паветра ў вену трапіць. Зусім можна «ласты склеіць», калі да клапана ў сэрцы дойдзе. У мяне было такое. Выцскала назад паветрана шрык.

Надыходзіць гаралка. Надыходзіць нейкі спакой, упэўненасць у сабе і... нічога не трэба. Расслабляешся, усё «да фені». Здаецца, каб вайна пачалася, не звярнула б увагі. Некаторыя кажучь аб нейкіх узвышаных пачуццях, абвостраных эмоцыях, галюцынацыях. Не ведаю, мабыць, як у каго. Я нічога звышзвычайнага

не адчула. З вуліцы прыйдзеш стомленай, нярэдка — нервы, укалоўся і папыў, усё кенскае, што турбавала, адыхо-

дзіць. Наогул, каб увіць гэты стан, трэба паспрабаваць самому. Хочаш, я арганізую...

ПАВОДЛЕ ЗВЕСТАК НАВАГРАДСКАГА ГРАУС. У мінулым годзе ў жыўні пры праверцы «явачнай» кватэры ў раёне вуліцы Савецкай у момант ужывання наркатыкаў затрыманы чатыры жыхары Наваградка.

Калолася каля трох месяцаў, кожны дзень. Праблем асаблівых з дозамі ў мяне не было. Выйдзеш на горад, абавязкова з кім-небудзь са сваіх сустрэнешся, і на хату. А ў пацаноў заўсёды знойдзецца — дастаюць недзе. У падрабязнасці я не ўдавалася. Наогул, гэта як клуб па інтарэсах. Адно разам маркі збіраюць, іншыя — манеты, а тут — колюцца. Свой круг, сваю атмасферу, сябры, гутаркі. Не баяся, што пад кайфам

згвалтаць. Яны амаль усё — імпатэнтны.

Канешне, нейкія змены ў псіхіцы адбываюцца, я згодна. О, прыкол успомніла! Сяброўка ў мяне ёсць. Ідзем раз вечарам укалоўшыся, дождж прайшоў, лужыны перад намі. «Вось, чорт, — кажа яна, — рэчка якая здаровая. Слухай! Давай наплаваем!» І раздзявацца! Другі раз паклалі перад знаёмай (яна пад кайфам была) звычайную запалку. Тая ходзіць вакол яе: што гэта за бярвяно, як яго абыць? Наржаліся!

ПАВОДЛЕ ЗВЕСТАК НАВАГРАДСКАГА ГРАУС. У мінулым годзе ўзбуджаны дзве крымінальныя справы па наркатыках. У гэтым годзе складзена 7 пратаколаў на асоб, якія сеялі мак.

Двое грамадзян, якія прыехалі з Харкава і жылі ў гатэлі, скуплялі ў насельніцтва раёна макавыя галоўкі і саломку. Абодва затрыманы. Адзін з іх асуджаны Наваградскім народным судом да трох гадоў пазбаўлення волі.

АЛЕ ўсё нарэшце сканчаецца. Праходзіць і кайф. І тады пачынаецца самае страшнае — ломка. Прыкладна праз суткі пасля таго, як перастаеш калоцца. Я ведала аб гэтым і рыхтавалася загадзя. Злазіць з іголкай некалі ж трэба. У гэты час была дома. Выпіла дэмідрол, села перад тэлевізарам Кашироўскага глядзець. І пачалося... Ціск дзіка надскочыў, пульс, як накавальня, стукае. Шыя з галавой заварочваецца назад і апусціць не магу. А вочы ўверх лезуць да столі. Тут сяброўкі прыйшлі, гляджу на іх, быццам скрозь шкло і

бачу, як паліто за імі на сцяне вісіць. Адчуванне такое, быццам спачатку ўсё ўціскаецца ў цябе, а потым выскоквае з нутра. Тэмпература за сорака, то ў жар, то ў холад кідае, то на падлогу ўпадзеш, то на сцены лезеш. Жахлівы стан і відовішча жахлівае. За тры суткі, пакуль цягнулася ломка, схуднела кілаграмаў на сем. Скопчылася ўсё хуткай дапамогай, рэанімацыяй, капельніцай, морфіем. Адкачалі. Але наступствы, вядома, засталіся. Ужо год рукі дрыжаць, або трасуцца, як хочаш называй. Заўважыла, што рэзка прытупілася памяць.

«П'янства—гэта дабравольнае вар'яцтва». (Арыстоцель). А як назваць наркаманію? Не знаходжу слоў. Шчырасці дзеля прызнаюся, каб увіць наркатычны стан, хацеў было сам паспрабаваць укалоцца. Але розум узяў верх над эмоцыямі. Відзець, чалавек тым і адрозніваецца ад жывёліны, што ў яго ёсць розум і ён думае. Дык ці варт ператварацца ў жывёліну? Здаецца, для чалавека гэта ўжо прайшоўшы этап.

Падрыхтаваў
Юрась ГАЦКІ.

НА ІГОЛКУ

**РАСПОВЯД
НАВАГРАДСКАЙ
НАРКАМАНКІ**

БЕЛАРУСЫ Ё ЛІТВЕ РОЗНЫЯ

Мы і свет

ПРЫСУТНАСЦЬ беларусаў у Вільні заўважалася заўсёды. Гады тры-чатыры назад амаль штовечар назіралася такая сцэнка: у аўтобус ці тралейбус няўзным крокам заходзіць ягамосць у расхрыстанай вопратцы, абводзіць усіх каламутнымі вачыма і прамаўляе: — вашу маць!

І па выглядзе ягонаі пысы, і па акцэнце адразу відаць — свой. Зямляк, з берагоў Шчыры ці Нёмана. (Для справядлівасці мушу дадаць, што раз ці два за дзесяць гадоў даводзілася бачыць і падобнага літоўца. Праўда, і той мацюкаўся па-руску, бо ў літоўскай мове, дарэчы, які ў беларускай, самая алосна лаянка — абазваць «жабаю» ці «змяёю» — вось і даводзіцца пазычаць моўныя скарбы ў «старэйшага брата»).

Цяпер аматары мацюкоў прыціхлі. Затое можна пачуць чыстую беларускую мову, уключыўшы ў пэўны час радыё ці тэлевізар на мясцовыя, літоўскія хвалі. Ды час ад часу можна ўбачыць на афішнай тумбе выдадзены ў літоўскім выдавецтве беларускі плакат — клуб «Сябрына» або Таварыства беларускай культуры запрашае на сваё чарговае мерапрыемства.

На жаль, цяпер ужо далёка не ўсе ведаюць, што Вільня з даўніх часоў была цэнтрам беларускай культуры — яе вулікі памятаюць і Скарыну, і Купалу, і Коласа, і Багдановіча... У пачатку стагоддзя і да ўстаноўлення Савецкай улады ў Вільні існавала беларуская гімназія, да гэтага часу жыве шмат яе выпускнікоў. Вядома, яна не стала патрэбнай новым уладам, якія ўзялі курс на «зліццё нацый» — вось і сталі з'яўляцца прадукты гэтага «зліцця», якіх можна адрозніць толькі па акцэнце.

ЖЫВЕ ў Вільні беларус — інжынер, Валянцін Стэх. І жыве ў Новай Вільні літовец — доктар Валдас Банайціс, які зацікавіўся беларускай культурай. Ды настолькі, што вывучыў беларускую мову (між іншым такіх літоўцаў ня-

мала). Стэх ды Банайціс і пачалі шукаць віленскіх беларусаў, наладжваць кантакты. Шукалі вельмі проста — звярнуліся на паштамі і высветлілі адрасы ўсіх, хто выпісвае беларускі друк. Так наладзілі сувязі і са старой беларускай інтэлігенцыяй, у прыватнасці з сям'ёй старэйшай беларускай пісьменніцы Зоські Верас (Людвікі Свіцкай).

Знайшліся і беларускія мастакі, і настаўнікі. І артысты ды й шмат іншых, сёння ўжо больш чым сто чалавек. Так утварылася наша «Сябрына».

Усе памятаюць, як пачалася перабудова — асабліва ў рэспубліках — паволі, як па смале. Вось і да беларускага згуртавання тагачасныя партыйныя ўлады аднесліся холадна. А менскія, калі даведзіліся, — і ўвогуле занепакоіліся — мала таго, што ў сябе пад бокам заварушыліся «нацыяналісты» і «хацяг разгаварываць па-беларускі» — дык яшчэ і ў суседняй Літве такія ж грамадзяне галаву паднялі. І быў званочак калегам па партыі ў Вільню. Маўляў, там у вас звлі сабе гнездо былыя паліцаі, буржуазныя нацыяналісты, дыверсанты ды іншыя антысавецкія элементы.

Навароджаным клубам зацікавіліся нават пільныя нашчадкі «жалезнага Фелікса» — і пра рэгістрацыю беларускай суполкі ды дапамогу ёй з боку ўладаў не магло быць і гаворкі.

Часы памыняліся — ды не на карысць слупоў застою. Сёння ўжо ім самім даводзіцца змагацца за месца пад сонцам. А ў Літве ў такіх дзеячоў перспектывы неважнецкія.

І пры новых літоўскіх парадках у сябрыны хапае праблем (тое ж уласнае памяшканне). Але і момант у Літве няпросты, ва ўрада да ўсяго рукі не даходзяць. Ды ва ўсім астатнім — усебаковая падтрымка: і залы для выступоў, і беларускія старонкі ў газетах «Эхо Литвы» і «Летуос рытас» («Раіца Літвы»).

Ды й без даху над галавой не сядзім — збіраемся ў Палацы культуры прафсаюзаў. Выходзяць беларускія перадачы на радыё і тэлебачанні.

АЛЕ не ўсе беларусы ў нас, дарэчы, як і на самой Беларусі, горніцца да адраджэнскіх спраў. Вялікі тут працэнт беларусаў, якіх называюць «рускоязычное население». Людзі гэтыя цвёрда перакананы — калі яны самі выракліся роднай мовы і сталі шэрай масай, то і ўсе астатнія мусяць так зрабіць. Думка, што жывучы ў Літве, трэба ведаць літоўскую мову ды яшчэ ўспомніць і сваю родную, глыбока іх абурала.

Яны таксама маюць сваю арганізацыю — «Едінства», даволі шматлікую, хоць наўрад ці растуць цяпер яе шэрагі. Людзі гэтыя любяць наладжваць крыклівыя мітынгі, дзе шмат чырвоных сцягоў, урапартыйных лозунгаў ды звыклы набор дэмагогіі пра ідэалы сацыялізму, інтарэсы рабочага класа і г. д. Цікава, што кіруюць усім гэтым былыя партыйныя функцыянеры. Вядома ж, хто можа яшчэ лепей абараніць інтарэсы рабочага класу — толькі тыя, хто гэтым займаўся дзесяцігоддзі. Вынікі «кляпату» — перад вачамі.

Бачны на гэтых мітынгх і беларускія сцягі — але не нацыянальныя бел-чырвона-белыя, а тыя, з арнаментамі, праект якіх быў створаны ў часы вусатага правадыра на адзін капыл для ўсіх «свабодных рэспублік». З людзьмі, што трымаюць гэтыя сцягі, дамовіцца цяжка. Але трэба ім паспачуваць. Бо не проста разабрацца ва ўсім, ды й семдзсят гадоў аднабаковай прапаганды добра ўеліся ў косьць...

ГЭТЫЯ беларусы, вядома, адмоўна ставяцца да Акта аб незалежнасці, прынятага літоўскім парламентам 11 сакавіка 1990 года. Мы ж прызнаём права Літвы на свабоду. Хоць крыху за-

РАСЕЙСКА-БЕЛАРУСКИ СЛОЎНІК

(паводле В. ЛАСТОЎСКАГА)

невакоены. Але не ста-
сункамі з літоўцамі, бо
ўплэўнены — тут праблем
не будзе. Нас хвалюе,
што Савецкі Саюз, як
заўсёды, можа адгара-
дзіцца калючым дротам
ад свету. А без сувязі
з Беларуссю будзе ой як
цяжка...

Варта прыгадаць і
праблему граніцы — хоць
цяпер ужо, здаецца, за-
быліся на «ультыматум»
былога Вярхоўнага Са-
вета БССР — у выпадку
аддзялення Літва павін-
на аддаць Беларусі Ві-
ленскі край. Смешная
заява і не болей, бо на-
ват пры згодзе трэба бы-
ло б перакройваць усю
Еўропу.

Праблема Віленскага
краю вельмі няпростая.
Сапраўды, тут жыў не-
перажана большасць сла-
вянскага насельніцтва. У
асноўным гэта людзі ка-
тальцкага веравызнання.
А значыць, яны лічаць
сябе палякамі (як і ў
нас, дарэчы). Вось толь-
кі з мовай у іх не ўсё
гладка — слухаць мяс-
цовую «пальчызну» —
гэта адначасна пакута і
камедыя, бо то нейкі
здзек з усіх трох славян-
скіх моў разам.

Хто ж усё-такі спрад-
веку засяляў гэтыя зем-
лі?

Непадалёк ад Вільні
ёсць вёска пад назвай
Сорак татар. Там і са-
праўды жылі татары, якіх
запрасіў туды яшчэ Ві-
таўт (як і ў Наваградку).
Жаніліся яны на мясцо-
вых дзяўчатах і ўрэшце
рэшт забыліся сваю мо-
ву, сталі гаварыць на

мове мясцовага насельні-
цтва. Ды хоць свае свяш-
чэнныя кнігі пісалі араб-
скімі літарамі, высветлі-
лася, што напісаны яны...
на добрай беларускай
мове!

З другога боку, за-
хавалася многа літоўскіх
паселішчаў не толькі ў
Літве, але і на тэрыторыі
сучаснай Беларусі. Такія
астравы былі ў ваколіцах
Дзятлава — старэйшыя
людзі, пэўна, памятаюць.
Ёсць месцы, дзе літоўцы
ўжо не жывуць, але за-
хавалася літоўскія назвы
вёсак. Напрыклад, на
Астравеччыне ёсць вёс-
кі Жвірблі («вераблі» па-
літоўску), Едзі — («чор-
ныя»). А ў нас, на На-
ваградчыне, — Брольні-
кі. Ці не ад слова «бро-
ліс» — брат, і Дукрава
— ад слова «дукра» —
дачка?

Словам, і гісторыя су-
польная, і землі суполь-
ныя. Выйце адно — пакі-
нуць мяжу ў спакое!

І яшчэ трэба дадаць.
Усе плёткі, што быццам
з Літвы «выганяюць» бе-
ларусаў ды ўсіх нелітоў-
цаў — беспадстаўныя. І
ўвогуле з нармальнай
дэмакратычнай дзяржавы
ніхто нікога не выганяе
— а Літва якраз і стано-
віцца такой.

Ужо сёння факт, што
Адраджэнне беларусаў
пачалося — і не толькі ў
Беларусі, і яго ўжо не
спыніць. Як не спыніць
вясну, няхай яна й за-
воленая, з дажджамі, з
замаразкамі.

Алег АБЛАЖЭН,
г. Вільня,

Барзой (собака)
— хорт
Браконьер
— запагоншчык
Бриллиант
— дьямант
Брошюра
— кнігібка
Бубна (у картах)
— звонка
Букашка
— кузурка
Бутерброд
— лусцік, лусцень
Бытие
— істасць
Валет
— ніжнік
Вампир
— упыр
Варенье
— сочыва
Венера
— заранка
Верблюды
— драмадэр
Взносы
— складкі
Волхв
— вешчбіт
Вышка
— гаўбец
Веер
— вахлец
Вешалка
— пачапельнік (у
вопратцы), град-
ніца
Вяз
— бераст
Галюцинация
— амарока
Геморой
— лястыр
Гильза
— понаўка
Дама (у картах)
— краля
Дворяня
— кундыль
Девственник
— дзявуль, цнотнік
Дюжина
— тузін
Ефрейтор
— паводчык

Жрец
— аўгарнік
Закат (сонца)
— сутон
Залп
— раптуг
Зарево
— паланіца
Заряд
— ладунак
Затворник
— зачнік
Зенит
— прыцінь
Знамение
— накетнік
Игрок
— гулец
Идол
— стод
Извольте
— рацце
Интрига
— каверзь
Иероглиф
— герохліф
Иерусалим
— Ерузалім
Камыш
— чарот
Капкан
— запастка
Карлик
— карштук, каруз-
лік, курцік
Карниз
— рэмза
Кастриоль
— рондаль
Кашей
— Мерат
Киоск
— летамка
Клеймо
— таўро
Кобель
— кяжук
Колония
— выселак
Конспект
— скарот
Контрабас
— басэтыя
Коньки
— коўзлі, лызгачы
(Працяг будзе).

НАШ ШТАНДАР БЕЛ-ЧЫРВОНА-БЕЛЫ...

ТАК, сцяг прызнаны. Ды ўжо раней, з рэгістрацыяй ТБМ, Гомельскай рады БНФ, гэтых рад у некаторых раёнах Менска, стала зразумела, што аб'яўленая ўрадам рэспублікі «вайна» 30 сакавіка мінулага года прайграная. Указ аб забароненай сімволіцы проста не спрацаваў. Нягледзячы на штрафы, бел-чырвона-белыя сцягі луналі ў многіх гарадах, а ў Мінску — амаль паўсюдна. Дый ці ж можна загадам забараніць тое, што замацавана ў генах народа. Белы і чырвоны, часамі чорны колер, суправаджаюць беларусаў з даўніх часоў. Яны адлюстраваны і ў нацыянальных строях. Можна сустрэць і іншыя колеры, але белага і чырвонага нельга не сустрэць. Цяпер, відаць, самы час дазнацца, скуль жа ён, наш штандар бел-чырвона-белы.

У Менску нашмат прасцей. Там, калі гаворыш пра беларускі сцяг, дык ужо рэдка хто думае, што размова пра чырвона-зялёны. Усе прызываліся да «старога-новага». Толькі часам яшчэ называюць яго «нарфронтаўскі». Тут жа, у абакружыцы (перыферыі), пра яго часта і не чулі.

— Яшчэ ў вас, заходнікаў, прасцей, — распавідаў мне Сяргук Вітушка — кіраўнік «Талані». — Помню, выйшлі мы ў вандроўку па Наваградчыне. Са сцягам. Дык нас адзін вадзіцель падабраў сярод дарогі, аддаў грошы, што мы на квітку падалі. А жанчына, што была ў салоне, кажа: «Я ведаю гэты сцяг. Калі пры Польшчы вучылася ў школе, дык і верш нейкі вучылі — «Наш штандар бел-чырвона-белы», ці што. І настаўніца наша яшчэ жыве. Недалёка ад Любчы». І ў Міры, які быў важным цэнтрам, культурным і палітычным, нашы сцягі выкарыстоўвалі нараўне з чырвонымі.

Помніць старэйшыя ў вас пра сцяг».

Дык якая гісторыя штандара? Гэтае пытанне застаецца загадкавым і нераскрытым, як і тае: чаму Белая Русь — Белая? На цяперашні момант існуе многа версій, абгрунтаваных і легендарных, навукова распрацаваных і проста вульгарных. Ну чым можна апраўдаць такую версію: гэта ў 1918 годзе кай-

У час бітвы пад Воршаю, дзе былі разгромлены войскі Івана III, на дзідах нашых ваяроў віселі белыя вымпелы з прасякаючымі іх чырвонымі крыжамі. Чырвоны крыж на белым быў і ў беларуска-польскім легіёне генерала Дамброўскага войскаў Напалеона. Літоўскія драгуны выступалі пад чырвона-бел-чырвоным сцягам. Але ў гісторыі застаўся варыянт,

амаль кожная арганізацыя мае свае атрыбуты. Якіх толькі сцягоў не ўбачыш? І блакітныя, і блакітна-белыя. Аднак людзі падыдуць, запытаюць, адкуль сцяг, а потым адыдуцца і раствараюцца ў бела-чырвоным моры. Толькі вялікае пачуццё можа заставіць малядах хлопцаў пад парозай быць затрыманымі міліцыяй залезці на будынак Мінсавета ў час сесіі і ўзняць над галоўным пляцам рэспублікі забаронены сцяг. Тады, і чэрвеня, лунаў ён замест чырвона-зялёнага больш 20 хвілін.

ПРАЦІВНІКІ нацыянальнай сімволікі гавораць, што ён «запятнаный крывёю», бо карыстаўся ім пры кайзерах і Гітлерах. Але пры кайзерах правісеў ён толькі 2 гады — немцы сарвалі. І чаму маўчаць яны пра чырвоны сцяг, на якім крыві не меней. Парыруюць тым, што пад чырвоным сцягам расстрэльвалі людзей, але ж і добрыя справы рабіліся пад ім: ён падымаў людзей на святое змаганне. Але ў такім разе не траба казаць толькі пра тое, што пад бел-чырвона-белымі сцягамі ваявалі некаторыя атрады беларусаў-паліцэйскіх у часы мінулай вайны. Бо быў жа Грунвальд, была бітва пад Воршаю, былі касінеры Кастуся Каліноўскага. Так што абвінавачванні не вытрымліваюць крытыкі.

Маю спадзяванне, што гэты артыкул паўплывае на маіх землякоў. І з'явіцца больш людзей, якія будуць ведаць пра свой айчынны сцяг, прызнаваць яго. А пакуль што ў Наваградку і ваколіцах мала ў каго можна ўбачыць яго. Але тое, што такі значок сцяга носіць дэпутат Вархоўнага Савета БССР Г. Сямдзілава, — добрая прыкмета зменаў.

Сяргук СЯНКЕВІЧ,
в. Ярошычы.

Беларуская ССР забяспечвае функцыянаванне беларускае мовы ва ўсіх сферах грамадскага жыцця, захоўванне нацыянальных традыцый і гістарычнай сімволікі.

3 Дэкларацыі аб суверэнітэце Беларусі, артыкул 9, абзац 2).

зер, каб накіраваць беларусаў супраць савецкай Расіі «падарываў» дзяржаўнасць і гэты сцяг. Смешна, каб не было так сумна, бо за яе ўчапіўся афіцыйны друк.

МЫ звернемся да больш сур'ёзных меркаванняў. Паколькі Вялікалітва (Вялікае княства Літоўскае, ВКЛ) уваходзіла ў лік найбольш магутных і развітых еўрапейскіх краін, то на ёй адбываліся працэсы, як і па ўсёй Еўропе, у тым ліку развіццё рыцарства. А для рыцараў характэрнымі былі агульныя геральдычныя правілы, згодна якіх сцяг павінен раскрываць сутнасць герба. Вось бел-чырвона-белы сцяг і расшыфроўваў «Пагоню». «Пагоня» — сярэбраны вершнік, вой, з узнятым мячом на белым кані; нг, чырвоным полі. Белы метал (серабро) — адна белая палоска, чырвонае поле — чырвоная палоска, колер каня — другая белая палоска. Гісторыя помніць і другія варыянты. На Грунвальдскім полі беларуска-літоўскія палкі стаялі пад пяціпалоснымі штандарамі. Тут дабаўляюць яшчэ адну чырвоную палоску — кроў на мячы, і адну белую — сам булатны меч (метал).

лікі найбольш аднавідаў дзяржаўнаму, агульнаму. Сцягі рыцарскіх харугваў адышлі, саступілі яму.

Сімвалічна, што «Пагоня» — гэта першы герб Наваградка. «Анёл» стаў гербам толькі ў 1511 годзе. Калі вакол Наваградка аб'ядналіся беларускія і літоўскія землі, «Пагоня» стала гербам усяе дзяржавы. Згодна некаторых версій, «Пагоня» ўзнікла яшчэ ў дахрысціянскія часы (значна раней да леташняга ўпамінавання аб Наваградку), бо вершнік на кані — гэта не толькі выява святога Юрыя-заступніка Беларусі, але і бога Ярылы. І пасціканцовы крыж на шчыце — Ярылаў крыж. Знак Сонца.

Другая версія, што белы колер — сімвал свабоды, чысціні людскіх сэрцаў, дабрыві (адсюль, многія лічаць, і Белая Русь). У той час, як некаторыя дзяржавы гінулі ў войнах, Вялікалітва квітнела, але «свабоды» даставалася кроўю. Адсюль і на белым палатне чырвоная рака крыві.

Можна згадаць і іншыя версіі, але і ў гэтых раскрываецца сутнасць сцяга. Бо толькі на яго адкалікаецца душа беларуса. Апошнім часам

ЖОРУ ў Наваградку і ваколіцах ведаюць ледзьве не ўсе. З дзяцінства дражніліся: «Што ты, як Жора наваградскі!» Жора—дэбіл. Ды так выказваюцца мо толькі дактары. Для астатніх—паўдурак, хаця ўслых гэта «брыдкае» слова не вымаўляюць. Для наваградцаў — проста ён няшчасны. І хто б не гаварыў, на твары з'яўляецца нейкая спагада, усеразуменне і... пакута. Менавіта ў такую хвілю наваградзец крычыць абураны жорсткасцю дзяцей, што чапляюцца да Жоры, «Адыдзіцеся! Як ні брыдко! Байструкі!» Дзеці з неахвотаю, агрызаючыся, адыходзяць, а чалавек, задаволены сваёй высакароднасцю, будзе ганарыцца сабою. І хоць ідзе, стараючыся не глядзець на Жору, ён няшчаснаму спачувае. На сэрцы лёгка і добра. Але вось праехала па калюзе машына, апырскала яго і ад высакароднасці нічога не засталася: «Ах, каб цябе,» — мацюкаецца наш знаёмец, забыўшыся на Жору.

Дэбіл наваградцаў робіць дабрэйшымі, міласэрнейшымі. Бо нельга ж юродзіваму рабіць благое. Тога й так Бог пакараў. А шкадаваць проста і прыемна. Багаты шкадуе беднага, здарова—хворага. Ад гэткай спагады нікому не прыбудзе. А жыхары места лічаць сябе шчырымі, не разумеючы, што нават перад сабою яны махляры. Нехта засумуе на суседзяў: «Божачкі, як яны без дзяцей...» Але бачылі б гэтыя вочы, калі ў другой суседкі і дзеці здаравейшыя й разумнейшыя, і памагатыя на гаспадарцы. Ведаецца, чаго хоча гаспадыня гэтых нядаўна літасцівых, а цяпер злых, вачэй? Каб у шчаслівейшай суседкі нешта здарылася. І калі так, барані божа, адбудзецца, то яна першая прыбяжыць спачуваць. І зноў будзе найсумленнейшым чалавекам.

Жора вельмі дарагі наваградцам, бо аднавідае спрощанай, дзікай і тупой схеме жыцця, дзе ўсё толькі і павінна быць выдуманым. Мы ў гэтай схеме цэнтар, недзе ма-

ленькі кавалачак аддаём жанчыне, што кінула выгяднага мужа-начальніка, з'ехаўшы з каханкам, дзяўчыне, якая нарадзіла без мужа дзіця, некаму яшчэ і, вядома, Жоры. Тых наваградцы нават пабойваюцца, бо не разумеюць, а Жору шкадуюць. Хаця ўяўляецца, што б рабілася, каб ён выратаваў некага з бяды. Напрыклад, дзяўчынку, што танула ў сажалцы. На яго будучы глядзець інакш. З насцярожанасцю, з думкай: «А мо ён прыдурваецца?» Упэўне-

таго, што ледзь ні пры мужу блудзіла. Яе раз бачыў у касцёле, дзе яна бегла да ахвярніка, б'ючы сябе ў грудзі: «Божа злітуйся над намі...»

Жора ж такой літасці не напросіць. Для яго ўвогуле няма адрознення паміж добром і злом. Ён не шукае сэнсу. Ён сам —сэнс. Як такі ж самы сэнс дрэва, што проста расце і нічога болей. Яно знікне і застануцца толькі новыя парасткі. А ці застанецца хто пасля Жоры? Ці мае ён уяўленне пра сэкс? Спадзяюся,

МОЙ ЗЯМЛЯК ЖОРЖЫК НАВАГРАДЦЫ

ны, што той, былой, міласэрнасці і след прастыне. А з'явіцца злосьць. Бо Жора разаб'е думку якогась гнуса, што ён Чалавек. І гэты гнус з часам Жору зненавідзіць, а можа неяк, па п'яне, і забіць. Мо тады наваградзец і будзе шчыры перад светам і сабою. Але зразумець яму не хопіць ні розуму, ні жадання. Вінаватым застанецца Жора.

ХАЦЯ кожны хоча вытлумачыць свае непрыстойнасці. Але хапае намаганняў толькі да пэўнай мяжы. Бо там, дзе пачынаецца адкрыццё, узнікае страх. Шмат хто шукае дапамогі ў Бога. Я й сам некалі нараў засмучонаму сябру: «Ідзі да бога». А той і адказвае: «Цяпер проста распутнічаю, а пасля буду распутнічаць, пакутуючы». Ён ужо блізкі да праўды. Бо слухна адказаў. Адна дайшла да

што вельмі прымітыўнае. Бо ў суседняй вёсцы маладога хлопца-паўдурка спакусіла п'яная кабедзіна, якая яму ў мацяры падыходзіць. То пасля той хадзіў да яе штовечар і выклікаў. Яна не выходзіла, зачынялася, трасучыся ад страху і сораму. А ён пачаў пільнаваць маладзіц, дзяўчат на дарозе, што вяла ад галоўнага тракту. І шмат хто ўцякаў ад яго і ўправы не было. А мо каго й сёлнічаў. Хто ж прызнаецца...

ХАЦЯ ж Жора таксама мае права на сэкс. І калі б ён найшоў нейкую ўродзінку (толькі такую, як жа іначай), то падзівіцца ў Дом шлюбу прыйшлі б многія. А калі б ягоная жонка нарадзіла здаровае, прыгожае дзіця? Вось бы фігу ён ўсім паказаў.

Праўды, чакалі б, што на свет з'явіцца звышуродзіна. Хаця дэбіл мо-

жа нарадзіцца ў кожнай. Гэта разумеюць пасля Чарнобыля нашы жанчыны і ходзячы дзіцем, вельмі хвалююцца. А дэбілы ўсё ж нараджаюцца. Ды гэта з некім, не з намі адбылося... А калі б з намі? Што рабіць, калі ў цябе дзіця—дэбіл? Гадаваць? Усе скажуць: «Малайчына, дзіцяці не выраклася». А мо на такое стаўленне і разлічвае наваградка? Можна й тут памыляецца? Жора з першых крокаў не ўпішацца ў нашу схему. Звычайных дзяцей даросламу цяжка зразумець, а тут — паўдурак. Ты хочаш яго зразумець, сварышся, лупцуеш, а пасля зірраваны плачаш, а стварэнне глядзіць на цябе тупымі, абьякавымі вачыма, нічога не разумеючы, нічога не шкадуючы. І самы па сабе парушаюцца ўсе чалавечыя законы. І зноў падыходзіш да мяжы, дзе пачынаецца разуменне, але тут і спыняешся. Боязна...

Між іншым, на правільнай беларускай мове «юродзівы» — «бажаволак». Але гэтае слова незразумелае наваградцам, хаця й ведаюць, памяць некаторыя старыя, што такія стварэнні пазначаны богам. А ці думае Жора пра нас? Муціць, для яго мы такія ж дэбілы, як ён для нас. А мо й зусім нічога не думае, яму й так няблага. Яму ўсё роўна. Гэта нам не ўсёроўна. Наваградцы ж хочуць быць такімі харошымі, ну такімі харошымі, ну проста не ведаю...

...Неяк Жора прапаў. Гэта ўсе хутка заўважылі, перажывалі, дзе ён падзеўся, а мо й заблілі няшчаснага? Але хутка дэбіла знайшлі і ўсё стала па-ранейшаму. І вось каля стацыі дзеці равуць: «Дурань, Жора, пакажы язык!» А дарослы налятае на іх: «Як ні сорамна!..» Дзеці агрызаючыся, ідуць прэчні, чалавек шывуе далей, а Жора застаецца. Ён падымае брудны агрызак, глядзіць то так, то гэтак, надкусвае і ўсміхаецца. Ён шчаслівы, і я яму зайздросчу, але таксама нядоўга, бо я — наваградзец. І для мяне ён таксама дэбіл.

Міхась ТАЛОЧКА.

БЕЛАРУСКІ ГІСТАРЫЧНЫ КАЛЯНДАР

У гэтым календары няма падзей, што адбыліся пасля 1939 года. Гістарычныя дадзеныя, што мы падаём без усялякіх зэнсавых змяненняў, былі надрукаваны ў 1939 годзе ў «Беларускім сьлянінскім календары», які выходзіў у Вільні. Гэта выданне — адзін з экспанатаў кнігазбору кра-

язнаўцы Васіля Логаша. Дзякуй яму. Думаем, што чытачам будзе цікава не толькі тое, якія падзеі адбываліся, але і мова напісання, якой карысталіся ў Заходняй Беларусі. Бо, як вядома, у Савецкай Беларусі ў 30-х гадах правапіс Б. Тарашкевіча быў адменены.

- 839 г. Пад гэтым годам у Брэтанскім летапісу знаходзіцца 1-я гістарычная вестка аб варагах-Русах. Памятка аб «Русах» і дагэтуль жыве у назове нашага краю й народу — Бела-русь, Бела-рус.
- 862 г. Вынаход славянскае азбукі.
- 980 г. Рагвалод — першы гістарычна ведамы, беларускі самастойны князь Полацкі.
- 1000 г. Заснаваньне Полацкае праваслаўнае епархіі.
- 1101 г. Сьмерць кн. Усяслава Полацкага, які найболей прычыніўся для ўзвышэння Полацкага княства.
- 1105 г. Назначэньне ў Полацку біскупа Міны, ад якога пачынаецца чарада полацкіх Біскупаў.
- 1114 г. Заснаваньне ў Тураве біскупіі.
- 1130 г. Каля гэтага году — паход роду князёў рурыкавічаў — кіеўскіх і чарнігаўскіх — супроць беларускіх і высылка часткі беларускіх князёў — Давіда, Расьціслава і Сьвятаслава Усяславічаў — у Царгород.
- 1150 г. Устаўная грамата беларускага смаленскага князя Расьціслава Мсьціславіча, якой ён аднавіў у Смаленску біскупію і назначыў у ёй біскупа Мануіла.
- 1157 г. Утварэньне беларускага Турава-Пінскага княства і з сваім родам князёў; самастойнасць сваю захавала гэтае княства да ўтварэньня вялікага княства Літоўска-Беларускага, якога сталася складовай часткай.
- 1159 г. Першае гістарычна ведамае брацтва ў Полацку.
- 1173 г. Сьмерць княжны Афрасіньні Полацкае, якая шмат зрабіла для падняцця духоўнае асьветы ў Полаччыне.
- 1180—1190 г. Рэспубліка ў Полацкай дзяржаве.
- 1239 г. Наход на Беларусь кіеўскага князя Яраслава й заваяваньне ім Смаленску.
- 1307 г. Заняпад Полацку, які адыйшоў пад уладу Літвы.
- 1316—1416 г. Гэдымін
- 1341—1377 г. Альгерд
- 1392—1430 г. Вітаўт
вялікія князі Літоўскія, якія аб'ядналі Літву і Беларусь і ўтварылі магутную дзяржаву.
- 1362 г. Раман — першы аўтакефальны праваслаўны митрапаліт на Літве і Беларусі.
- 1386 г. 1-ая унія Літвы-Беларусі з Польшчай.
- 1387 г. Грамата караля Ягайлы, выданая ў Лідзе, якой ён касуе паганства ў Літве і Беларусі.
- 1410 г. Грунвальдзкая бітва палякаў і літвінаў з немцамі; перавагу над немцамі далі
- 1411 г. Праваслаўны сабор у Наваградку; абраньне митрапаліта Цамблака.
- 1413 г. Гарэдаўская вунія, якая надала літоўска-беларускай каталіцкай шляхце палітычныя правы.
- 1457 г. Грамата ў беларускай мове «Земскія прывілеі Казімера», якой між іншым забараняецца ў Літоўска-Беларускім гаспадарстве людзям чужых народнасцяў займаць урадовыя пасады і купляць зямлю.
- 1468 г. Статут (судзебнік) Казімера Ягайлавіча — першы агульны кодэкс для судавярэньня ўва ўсім Літоўска-Беларускім гаспадарстве.
- 1483 г. У Кракаве пачала працаваць друкарня, з якой выйшла першая друкаваная беларуская кніжка.
- 1439 г. Флёрэнтыйскі сабор — пачатак вуніі ўсходняе і заходняе царквы.
- 1503 г. «Першы» падзел Беларусі — адход да Масквы ўсходніх краін Беларусі.
- 1509 г. Віленскі прав. сабор.
- 1517 г. Першая беларуская біблія Фр. Скарыны ў Празе.
- 1525 г. Пачатак друкарства ў Беларусі: закладзіны першае друкарні ў Вільні Фр. Скарынаю.
- 1529 г. 30 лістапада выданьне Соймам «Літоўскага Статуту» рукапіснага (у беларускай мове).
- 1569 г. Люблінская вунія (палітычная).
- 1578 г. Заснаваньне Віленскага Універсітэту каралём Сьцяпанам Баторым.
- 1588 г. 3-ці Літоўскі Статут у беларускай мове надрукаваны. Падобна другому Літоўскаму Стату з 1566 г. (рукапіснае выданьне), гэты статут забавязваў ужываць беларускую мову ўва ўсіх земскіх урадах Вял. Княства Літоўска-Беларускага.
- 1596 г. Берасьцейская царкоўная вунія.
- 1600 г. Евангелье беларускае, выдане братамі Мамонічамі ў Вільні.
- 1649 г. Паўстаньне на Беларусі.
- 1697 г. Скасаваньне беларускае мовы, як урадавае мовы ў Вял. Кн. Літоўскім.
- 1720 г. Замоўскі вуніяцкі сабор, з якога легальна пайшла лацінізацыя вуніі.
- 1772 г. Прылучэньне ўсходняе часткі Беларусі да Расіі.
- 1791 г. 15 траўня — Пінская гэнэральная кангрэгацыя, якая ўтварыла аўтакефальную беларускую царкву на падставе праўдзівае саборнасьці кіраваньня і выбар-

- насьці духавенства.
- 1793 г. Прылучэньне заходняе часьці Беларусі да Расеі.
- 1803 г. Адчыненне ўніверсітэту ў Вільні.
- 1807 г. Прылучэньне Беласточчыны да Расеі.
- 1812 г. Паход Наполеона на Масіву праз Беларусь.
- 1835 г. Першы беларускі каталіцкі катэхізіс у Вільні (лацінкаю).
- 1839 г. Скасаваньне вуніі на Беларусі.
- 1839 г. Забарона казаньняў у беларускай мове.
- 1861 г. 19 лютага—скасаваньне прыгону.
- 1863 г. Другое паўстаньне ў Польшчы і Беларусі. Кастусь Каліноўскі выдае падпольную «Мужыцкую Праўду» пабеларуску.
- 1864 г. 10 га сакавіка г.г. у Вільні павешаны Кастусь Каліноўскі, змагар за незалежнасьць Беларусі. 28.XI. памёр у Вільні Тодар Нарбут, гісторык Літвы і Беларусі.
- 1865 г. Забарона беларускага друку.
- 1889 г. I раз надрукавана беларуская паэма «Тарас на Парнасе», (у газэце «Мінскі лісток» № 37).
- 1903 г. Заснаваньне першае беларускае палітычнае партыі «Беларуская Рэвалюцыйная Грамада».
- 1905 г. Першая расейская рэвалюцыя.
- 1906 г. 1 верасьня выхад першае легальнае газэты беларускае «Наша Доля».
- 1906 г. 10 лістапада выхад «Нашае Нівы», якая найбалеі прычынілася да адраджэньня беларускага народу.
- 1908 г. Першая беларуская выдавецкая суполка: «Загляне сонца і ў наша ваконца» ў Пецярбурзе.
- 1912 г. 12 лютага—першае беларускае тэатральнае прадстаўленьне ў Вільні.
- 1913 г. Заснаваньне Беларускага Выдавецкага Таварыства.
- 1914 г. 14 ліпеня—пачатак сусьветнае вайны.
- 1915 г. (18) верасьня—заяцьце немцамі заходняе часьці Беларусі.
- 1917 г. Вялікая расейская рэвалюцыя.
- 1917 г. 4 верасьня—адчыненне першае сярэдняе беларускае школы ў Слуцку.
- 1917 г. 18—31 сьнежня. Усебеларускі З'езд у Менску.
- 1918 г. 25 студзеня—адчыненне Беларускага Навуковага Таварыства.

- 1918 г. 25 сакавіка—абвешчаньне незалежнасьці Беларускае Народнае Рэспублікі.
- 1919 г. 1 студзеня — абвешчаньне Беларускае Савецкае Сацыялістычнае Рэспублікі.
- 1919 г. 1 студзеня—заснаваньне I Вiленскае Беларускае Гiмназіі.
- 1920 г. Польшка-бальшавіцкая вайна. Паход у Заходнюю часьць Беларусі савецкіх войск. Літвіны ў Вільні. Заяцьце Вiлені гэн. Жэлігоўскім 9 кастрычніка 1920 году. Абвяшчэньне «Сярэдняе Літвы».
- 1921 г. 18 сакавіка—Рыскі дагавор між Польшчаю і С.С.Р.Р.
- 1921 г. Заснаваньне Таварыства Беларускае Школы ў Вiлені.
- 1921 г. 30 кастрычніка—заснаваньне ў Менску Беларускага Дзяржаўнага Універсітэту.
- 1922 г. Прылучэньне Вiленшчыны да Польшчы.
- 1922 г. 30 студзеня. Выданьне «Часовых правілаў аб адносінах Ураду да аўтаномнае прав. царквы ў Польшчы».
- 1922 г. Арганізаваньне беларускага школьніцтва ў Латвіі.
- 1922 г. Заснаваньне Радашкоўскае беларускае гімназіі ім. Фр. Скарыны. Заснаваньне ў Менску «Інстыту Беларускае культуры».
- 1922 г. 14—15 чэрвеня.—Абвяшчэньне аўтакефаліі праваслаўнае царквы ў Польшчы.
- 1922 г. 5 лістапада—першае выступленьне беларусаў на выбарах у польскі Сойм.
- 1924 г. 31 ліпеня. Выйшла Устава аб арганізацыі школьніцтва, паводле якое можна закладаць т.зв. «двуязыковыя» беларускія школы.
- 1925 г. 7 лістапада адкрыцьцё Беларускага Каапэратыўнага Банку ў Вiлені.
- 1926 г. Стварэньне «Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады».
- 1927 г. 14—15 студзеня—зачыненне «Грамады».
- 1928 г. 11 сакавіка—другія выбары ў польскі Сойм і Сэнат і прадстаўніцтва ад Беларусі.
- 1928 г. 4 кастрычніка—заснаваньне ў Менску Беларускае Акадэміі Навук.

Факты, падзеі, каментарыі

7 кастрычніка адбылася ўстаноўчая канфэрэнцыя групы падтрымкі БНФ «Адраджэньне» Наваградка і Наваградскага раёна. Былі прыняты Статут і Праграма. Сустаршынямі рады БНФ абраны А. Пятрыка і Т. Царук. На канфэрэнцыі прысутнічала народны дэпутат БССР Г. Сямдзянава.

Ужо бастуюць і сяляне. У кастрычніку ў калгасе «Праўда» была праведзена забастоўка. Мэта патрабаваньняў дасягнута—вызвалены ад сваіх абавязкаў галоўны аграном.

Нарэшце атрымаў зямлю А. Хіневіч з Корастава. Яму выдзелена 5 гектараў. Колькі яна каштуе, пакуль яшчэ невядома.

Дырэктар АП-5 П. Стасевіч пакінуў шэрагі КПСС.

Польская фірма «Будымэкс» закончыла работу па аднаўленьню сядзібы А. Міцкевіча. Цяпер будзе распачата экспазіцыя музэя.

На швейнай фабрыцы адчынены платныя курсы па вывучэньню беларускай мовы для інжынерна-тэхнічных работнікаў.

У адзін з суботніх дзён кастрычніка па ініцыятыве групы БНФ была праведзена талака па рамонту могілак на вуліцы Кастрычніцкай. Удзел прынялі каталіцыя і праваслаўныя вернікі разам са светарамі. Увечары ў фарным касцёле ўпершыню праводзілася імша пабеларуску.

Гудзевіцкая НАРОДНАЯ медыцына

Не адзін год А. Белакоз з Гудзевіч збіраў розныя народныя сродкі лячэння хвароб. Таму ягоную працу варта разглядаць не толькі як парады ад захворванняў, але і як твор фальклёру.

Паважаныя чытачы! Якія хваробы вас турбуюць? Дасылайце нам свае просьбы. Па мажлівасці на старонках «Наваградскага кур'ера» вы знойдзеце адказы. Добрага вам здароўя.

АБЛЫСЕННЕ

1. Трэба падрыхтаваць настойку з каранёў лопуха вялікага (30 гр.) і лісця крапівы двухдомнай (70 гр.) гэтым настоем мыюць галаву.

Настой рыхтуецца наступным чынам. 10 гр. (1—2 сталовыя лыжкі) месіва з гэтых раслін змяшчаюць у эмаліраваны посуд, заліваюць 200 мл. (адну шклянку) гарачага вара, закрываюць накрыўкай і нагрываюць у кіпячай вадзе 15 хвілін. Ахалоджваюць 45 хвілін пры пакаёвай тэмпературы, астатнюю сыравіну выціскаюць. Аб'ём атрыманай настойкі даводзяць кіпячонай вадой да 200 мл.

2. Настой з трыпутніку вялікага (15,0), кораню лопуха вялікага (15,0), кветкі нагаткоў лекавых (10,0), травы мяты перацнай (10,0), травы святаяніку дзіркаватага (15,0), кукурузных слупкоў (ніці) з рыльцамі (10,0), кветкаў ціну пясчанага (10,0) травы крапівы двухдомнай (15,0). Прымаць на адной шклянцы настойкі за 30 хвілін да яды тры разы на дзень.

3. Пры мыцці валосяў уціраць у скуру сок са свежых агуркоў.

4. Крамянёвая вада. На адных і тых жа кавалачках крэменю ваду можна настойваць з год. Пакуль каменьчыкі не пабялеюць. Для лячэння выбіраць толькі чорны, жоўты ці цёмна-шэры камень.

Нават набялелыя ад доўгага вымочвання каменьчыкі можна пабіць драбней. І яны будуць дапамагаць. На 100 гр. крэменю можна адначасова настойваць да 30 л. вады.

Ваду трэба піць.

БАРОДАУКІ

1. МАЛОЧНЫ СОК МАЛАЧАЮ (дарэчы, як і супраць радзімак, розных язваў.)

2. КАЛАН Х О Е. Стоўчаныя свежыя лісткі трэба пакласці на бародаўкі і абвязаць. (Іншы раз бывае ханнае трох такіх павязак).

3. СОК КЛАПОУНІКА (ЛІХАМАНКАВАЯ ТРАВА). Бародаўкі змазваць, а таксама можна парыць рукі ці ногі ў настой.

4. СВЕЖЫ СОК ЧАСНАКУ, ці мазь соку часнаку са свіным тлушчам.

5. Прыкладваць да тоўчанага насення ВАЛОШКІ (ВАСІЛЬКА).

6. Парыць рукі, накрытыя бародаўкамі, у гарачай моцнай настойцы МУСАРНІКУ (КЛАПОУНІК МУСАРНЫ).

7. Бародаўкі можна безбалюча звесці, калі іх кожны дзень некалькі разоў замочваць МОЦНЫМ АДВАРАМ АБО НАСТОЙКАЙ ЛЮБОГА ВІДУ ПАЛІНУ.

8. На бародаўку накладваюць таксама масу СА ЗВЫЧАЙНАЙ РАВІНЫ.

9. Як найчасцей змазваць сокам цаццелью (чыстацела). Шмат такога соку ў корані.

10. Некаторым дапамагае, калі бародаў-

кі змочваць раніцай РАСОЙ З ТРАВЫ.

ЗАМОВА АД БАРОДАВАК

У моцны дождж на суравой нітцы завязаць столькі вузлоў, колькі ў чалавека бародавак. Занесці і кінуць у рышток (струменьчык). Ісці назад, не азіраючыся, ні да кога не гаворачы. Можна нават бегчы.

ВЯСНУШКІ (РАБАЦІННЕ)

1. Твар змазваюць сокам СВЕЖАГА МАЛАЧАЮ. І адразу ж змазваюць РЫБІНЫМ ТЛУШЧАМ. Пасля такой працэдуры адстае тонкі слой скуры і твар робіцца чыстым.

2. Кожны дзень змазваць твар моцным адварам КАРЭННЯЎ ПЯТРУШКІ, да якога дадаюць крыху соку з цытрыны.

3. Праціраць твар сокам свежых лістоў НАГАТКОУ ЛЕКАВЫХ (КАЛЕНДУЛЫ).

4. На некаторых свярджэннях трэба раніцай і вечарам мазаць твар сокам РАСЦЫ КРУГЛАЛІСТАЙ.

ГАЙМАРЫТ

1. Стаўчы і выціскаюць сок дамашняй КАЛАНХОЕ. Па кроплі ці па дзве капнуць у наздру. Будзе моцнае чыханне, але ўся брыдота выйдзе. Зрабіць некалькі разоў і не спатрабіцца ніякі пракол.

2. АЛЕЙ (лепш сла-нечнікавы ці арахісавы) у колькасці не больш адной сталовай лыжкі сканцэнтравана ў парэдняй частцы рота. Алей смочацца, як цукерка.

Глытаць яго нельга. Працэдура робіцца лёгка, без напругі 15—20 хвілін. Пасля вадкасць выплюнуць. Яна павінна быць белаю, калі колер жоўты, то працэс не даведзены да канца.

3. Лечаць меднымі пласцінамі ці манетамі. Трэба прыкладваць КАПЕЕЧНЫЯ МАНЕТЫ.

ГЕМАРОЙ

1. Настойку РАДЫЕЛЫ РУЖОВАЙ (ЗАЛАТЫ КОРАНЬ) на гарэцы прымаюць па чайнай лыжцы 3 разы ў дзень да яды.

2. Выкарыстоўваюць ШКІПНАР (ТАРПАТЫНУ), які вырабляюць з жывіцы. На 50—80 мл. вады трэба 20 кропель тарпатыны. Гэту дозу прымаюць 3 разы ў дзень. Курс лячэння 2 тыдні. Праз паўгода курс лячэння паўтарыць. Пасля трох курсаў лячэння хвароба знікае на доўгі час альбо і зусім.

3. Карыстаюцца а ЗЕЛЛЕМ ДЫМНІЦЫ ЛЕКАВОЙ. Мазь з адной часткі соку зеляці моцнага адвару выкарыстоўваюць на 4 часткі масла ці вазаліну.

4. Настойку з 30 гр. КРЫВАУНІКА ЗВЫЧАЙНАГА на 100 мл. спірту, прымаюць па 50 кропляў 3 разы ў дзень. А яшчэ лепш прымаць свежы сок зеляці па 2 сталовыя лыжкі за дзень, пажадана з мёдам.

3. Сталовая лыжка ДЗЬМУХАУЦА (АДУВАНЧЫКА) на шклянку кіпятка.

6. Лыжку насення

ЛЕНУ заліваюць шклянкай вару, настойваюць 2—3 гадзіны, бяруць на адну клізму па 50 мл. злёгка надагрэтай слізі.

7. Ментол—2,5 гр., анастэзін—1,5 гр., навакаін—2 гр. і спірт—100 гр. Праціраць ватыным тампонам, змочаным гэтым растворам 2 разы на дзень. Не трэба баяцца пасля працірання кароткачасовай пякоты.

8. Заварваюць сакавітую альховую кару і п'юць, як чай 2 разы на дзень раніцай пасля яды і вечарам перад сном.

9. Калі завяліся каля гузоў глісты (тады свярбіць, пячэ), то трэба ўзяць 2—3 халодныя клізмы. Хутка адна за адной. Супраць аднаго гемарою ўжыць ніжні кампрэс, вельмі халодны, адшыі за анальную адтуліну, кампрэс па шырыні павінен захапіць усе плечы. 45 хвілін. 3—4 разы на тыдзень. Калі палатно ніжняга кампрэсу за 20—30 хвілін моцна нагрэецца, то лепш намачыць яго яшчэ раз.

10. Пасяданка (купанне пасядовае) 3—4 разы ў тыдзень, 1—2 хвіліны. Вар льюць на сена, хвіліну вараць, адсоўваюць і студзяць да тэмпературы 36—32°C. Выліваць адвар з зелям у ванну. Купаюцца 15 хвілін. Гэтым жа адварам карыстаюцца яшчэ 2 разы.

11. Самы просты сродак пры гемароі—карыстацца «свечамі» з сырой бульбы.

12. Многа піць гарбаты (чаю) **З МАРУНЫ.**

13. На гемаройныя шышкі накладваюць масу з **ЯГАДАЎ РАБІНЫ.**

14. Адвар **ЛІСЦЯЎ БАБОУНІКА.** Збіраць у маі—чэрвені.

15. Мазаць **КАСТОРАВЫМ АЛЕЕМ.**

16. Настой ці адвар зеля **ДЗЯДКОЎ АПТЭЧНЫХ.**

ПАЭТЫЧНАЯ ПРАСЦЕЎНЯ

В. АСТРАВЕЦКІ

АГРАНОМЫ

(Байка)

Капрызы моды ўсім вядомы
Не ведаю, ці чулі вы, ці не:
Ў адной далёкай старане
Ўвайшлі у моду... аграномы
Што ні начальнік—аграном вучоны!
Маўчу пра сельсаветы і раёны—
у абласцях, самой сталіцы
на іх маглі удосталь надзівіцца,
налева пойдзеш ці направа.
Але не ў гэтым справа.
Ці гаспадарнікі благія з іх былі,
Ці мо яны ўгнявілі нечым бога,—
у аграномаў не радзіла тых нічога,
дык на прыкорм з-за мора хлеб вязлі.
Якую ні давалі аграномы раду,—
ні толку не было, ні ладу.
І вось прыходзіць навіна:
разбагацела тая старана.
Усе ядуць свой хлеб і пышкі,
Нават на продаж маюць лішкі
А здарыцца у хату госць —
у кожнага і чарка ёсць,
і каўбаса, і мяса,
і іншая акраса.
Як той казаў, дзівосная праява:
зрабілі людзі казку явай.
А як зрабілі?
На аграномаў моду адмянілі.

Самсон ПЯРЛОВІЧ.

ГІМН МАЛОГА БЕЛАРУСА

Беларусам нарадзіўся—
Беларусам буду жыць.
Беларускую зямельку
Буду шчыра я любіць.
Мне радзімая старонка
Наймільей, найдаражэй,
Беларуская гаворка
Мне за ўсе найпрыгажэй.
Сцяг наш бел-чырвона-белы
Буду сэрцам саграваць.
Буду герб з Пагоняй смелай,
Як святыню шанаваць.
Славу родную і волю
Я ніколі не прадам.
За народ наш беларускі
Я жыццё сваё аддам.

«Наваградскі
кур'ер»

№ 1 1990 г.

ШТОМЕСЯЧНЫ
БЮЛЕТЭНЬ РАЁННАГА
ТАВАРЫСТВА
БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
Імя ФРАНЦІШКА
СКАРЫНЫ

Рэдактар

Міхась ТАЛОЧКА

РЭДАКЦЫЙНАЯ
КАЛЕГІЯ:
Таіса ГУРКО
Галіна ТАМКО
Васіль ШЭДЗЬ

Рэдакцыя друкуе матэрыялы аўтараў, пазіцыю якіх не заўсёды падзяляе.

Пішыце: 231400

г. Наваградак
вул. Валчэцкага
д. 49а, кв. 1
Хацько Т. і.

Наклад 1000 экз.

Кошт 50 кап.

Наваградская
ўзбуйненая
друкарня.
Зам. 6882 т. 1000

ПАЛІТЫЧНЫЯ

ПОКАЗКІ

(АНЕКДОТЫ)

— Як думаеце, бабуля, хто гэтую перабудову прыдумаў: камуністы ці вучоныя?

— Я думаю камуністы.

— Чаму?

— Ды таму, што вучоныя спачатку на жывёлах вопыты праводзяць.

⊙

Прыходзіць Янусь да хаты і пытае тату:

— Тата! Дай рубель, у нас у школе збіраюць грошы на дапамогу галадаючым у Гандурасе.

— У Гандурасе няма галадаючых, — адказаў тата і прыкрыўся газетай.

На другі дзень прыходзіць Янусь да хаты і кажа:

— Тата! Дай рубель! У школе ідзе збор грошай у дапамогу жыхарам Гандураса, якія пацярпелі ад засухі.

— У Гандурасе не можа быць засухі! — адказаў бацька і паглыбіўся ў чытанне.

На наступны дзень Янусь завыў адразу з парога:

— Тата! Дай рубель у дапамогу кампартыі Гандураса!

Бацька ўздыхнуў і выцягнуў з кашалка адразу траяк:

— Калі ў Гандурасе ёсць кампартыя, значыць там ёсць і галадаючыя, і засуха магчыма.

⊙

Ідзе сход калгаса. Старшынствуючы:

— На навестцы дня ў нас сёння два пытанні: першае — рамонт гумна, другое — пабудова камунізма. Так як дошак няма, пераходзім да другога пытання.

⊙

Памірае Брэжнеў і просіць да яго Андронава. Той прыходзіць.

— Юрасік, ты не ведаеш, каго назначаць замест мяне?

— Мяне, — адказвае Андронаў.

— А калі народ за табою не пойдзе?

— Тады ён пойдзе за Вамі, Леанід Ільіч!

⊙

Стаяць савецкі і кітайскі пагранічнікі на граніцы, кожны на сваім баку, і думаюць, як бы падтруніць адзін над другім.

— Эй, рускі, у вас цукру няма?

— А ў вас урад дрэнны!

— А тады мы вашага Гарбачова ўкрадзем!

— А тады ў вас таксама цукру не будзе!

⊙

На III з'ездзе народных дэпутатаў СССР сусед пытае дэлегата ад Чукоткі:

— Ты каго будзеш крытыкаваць у сваім выступленні?

— Царскі ўрад Расіі.

— За што?!

— За тое, што яны прадалі Амерыцы Аляску, а не Чукотку.

⊙

Сядзяць два чарвякі — сын і бацька — у гнойнай купцы. Рантам сын-чарвяк пытае:

— Тат, а добра жыць у яблыку?

— Добра, сыноч, — уздыхае бацька.

— Тат, а добра жыць у апельсіне?

— Выдатна, сыноч, — яшчэ мацней уздыхае бацька.

— Ну а тады скажы, тат, чаго мы тут жывём?

— Разумееш, сыноч — шматзначна выводзіць бацька, — ёсць такое слова: Радзіма!

Аб'яўляецца конкурс на лепшую показку. Перавага будзе аддавацца тым, якія нарадзіліся на матэрыяле наваградскага жыцця. Чакаем вашых донісаў.

КАБ

АТРЫМЛІВАЦЬ
У 1991 ГОДЗЕ

„НАВАГРАДСКІ
КУР'ЕР“ —

ТРЭБА ВЫСЛАЦЬ ПАШТОВЫ
ПЕРАВОД
НА СУМУ
7 РУБЛЁУ

ПА АДРАСУ:

231400 ГРОДЗЕНСКАЯ ВОБЛ.
г. НАВАГРАДАК,
вул. ВАЛЧЭЦКАГА, д. 49а, кв. 1
ХАЦЬКО ТАЦЯНЕ ІВАНАУНЕ

(зваротны адрас і прозвішча пісаць выразна)

ПРЫМАЕМ АБВЕСТКІ,
СПАЧУВАННІ, ВІНШАВАННІ

Дзякуем за ахвераванні калгасу
«Краіна Саветаў», саўгасу «Дубкі»,
настаўніку Валковіцкай СШ М. БАЛАЮ.

Ганарар за першы нумар аўтары
матэрыялаў пераводзяць у фонд выдання.